

Raadsinformatienota

Datum collegevergadering	:	27 februari 2024
Registratienummer	:	GZDGWB/1344769/1344774
Informatienummer	:	IN023
Portefeuillehouder	:	Jan de Geus
Bijlage(n)	:	1
Onderwerp	:	Spreadingswet

Onderwerp

Spreadingswet

Kennisnemen van

De implementatie van de Spreadingswet in West Betuwe.

Inleiding

De “Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen”, hierna te noemen de Spreadingswet, is op 1 februari 2024 ingegaan.

In een extra informatiebijeenkomst van 7 februari 2024 heeft het college uw Raad meegenomen in de inhoud van deze wet. Daarin is afgesproken dat de Spreadingswet in een oordeelsvormende en kaderstellende vergadering op 5 maart 2024 verder behandeld wordt.

Deze Raadsinformatienota dient als voorbereiding voor deze raadsvergadering van 5 maart. Er wordt ingegaan op de inhoud van de Spreadingswet, de opgave voor de gemeente West Betuwe en de wijze waarop deze wet geïmplementeerd kan worden. Meer specifiek wordt ingegaan op de volgende aspecten:

1. Korte inhoud van de Spreadingswet (aantallen opvangplekken).
2. Behandeling in de regio Rivierenland en de Provinciale Regietafel (hierna: PRT).
3. Implementatie van de Spreadingswet in de gemeente.
4. Behandeling van de Spreadingswet in college en raad.

Kernboodschap

Per 1 oktober 2024 moet de gemeente een aanwijzingsbesluit nemen en doorgeven aan de regio waarin staat waar de 331 opvangplekken asiel komen.

In het gesprek rond de opvang van nieuwkomers hebben college en Raad eerder de volgende uitgangspunten benoemd:

- We houden ons aan wettelijke taken;
- We organiseren de opvang kleinschalig;
- We zorgen voor spreiding binnen de gemeente;
- We voeren de opvang uit samen met de samenleving;
- We voeren de vluchtelingenaanpak uit binnen bestaande budgetten en vergoedingen;
- We werken optimaal samen voor de invulling van de taakstelling en mogelijke uitwisseling van doelgroepen met regiogemeenten.

Voor de implementatie van dit traject in West Betuwe zijn de volgende aspecten van belang:

- Communicatie met inwoners.
- Dialoog met de inwoners
- Locatie onderzoek.

Financiën

De uitvoering geschiedt binnen de middelen van het Rijk. Er is een Specifieke Uitkering (SPUK) voor duurzame opvangplaatsen. De inhoud van deze regeling is op dit moment nog niet bekend. Ook is er een bonus-regeling die van toepassing is als een gemeente meer opvangplaatsen beschikbaar stelt dan dat de gemeente volgens de opgave zou moeten realiseren. Het ministerie heeft voor de implementatiekosten beperkte middelen beschikbaar gesteld.

Korte inhoud van de Spreidingswet

De Spreidingswet verdeelt het aantal op te vangen asielzoekers over de gemeenten in Nederland. Deze verdeling volgt uit de capaciteitsraming van het ministerie van Justitie en Veiligheid. De verwachte landelijke behoefte aan opvangplaatsen in de volgende twee jaren, is door het ministerie berekend. Uit deze raming volgt een provinciale opgave en een indicatieve opgave per gemeente. Voor de gemeente West Betuwe is deze opgave 331 opvangplekken waarvan 28 plekken voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen. Dit aantal is een afgeleide van het landelijke aantal en gebaseerd op twee criteria: het inwoneraantal en het welvaartsniveau van de gemeente.

Per 1 oktober 2024 moet de gemeente een aanwijfsbesluit (waarin staat waar de 331 opvangplekken komen) doorgeven aan de regio. Op basis van de gemeentelijke besluiten in Rivierenland wordt het regionale aanbod gedaan aan de provincie. De provincie geeft de verzamelde besluiten van de regio's uiterlijk 1 november 2024 door aan het Rijk. Daarna volgt de realisatiefase waaronder de vergunningaanvragen.

Invulling van deze opgave dient plaats te vinden middels duurzame opvangplekken. Een duurzame opvangplek is voor minimaal 5 jaar beschikbaar. Ook als blijkt dat de capaciteitsraming in de toekomst lager uitvalt, blijven deze opvangplekken beschikbaar om zo fluctuaties in opvang op te kunnen vangen.

De Spreidingswet geeft de mogelijkheid om kleinschalige opvanglocaties te realiseren. Een minimale omvang van locaties is (nog) niet bepaald. Criterium is dat de omvang van de locatie uitvoerbaar moet zijn voor de ketenpartners (Immigratie- en Naturalisatiedienst en Centraal Orgaan opvang asielzoekers, hierna IND en COA) waarbij genoemd wordt dat een moedervoorziening (asielzoekerscentrum; hierna: azc) met satellieten het beste zou voldoen. Het COA meldt op zijn website dat kleinschalige locaties mogelijk zijn. Daarbij wordt kleinschalig gedefinieerd als locatie van minder dan 150 opvangplekken. Het COA ziet voor kleinschalige locaties twee varianten:

1. azc-dependance
Kleinschalige opvang waarbij bewoners gebruik maken van de voorzieningen in de nabijgelegen hoofdlocatie.
2. Kleinschalige locatie met een mobiel ondersteuningsteam.
Deze variant werkt het COA nader uit maar is in beginsel bedoeld voor meer zelfstandige bewoners die gebruik maken van voorzieningen in de gemeente zelf zoals huis- en tandartsen.

De exploitatie van een opvanglocatie kan plaatsvinden door het COA maar ook door of onder de verantwoordelijkheid van het college. Nadere regels hierover worden gesteld in een ministeriële regeling.

Gemeenten bezien samen de mogelijkheden (ook bijvoorbeeld in relatie met de opdracht van het huisvesten van vergunninghouders en ontheemden Oekraïne) en komen zo tot een verdeling van opvangplaatsen tussen de gemeenten die past bij de lokale omstandigheden. De gemeente West Betuwe zal de verdeling en het mogelijk "uitruilen" bespreken met de gemeenten in de regio Rivierenland.

Behandeling in de regionale en provinciale regietafel

In de Spreidingswet is opgenomen dat de Commissaris van de Koning als voorzitter van de PRT het provinciale plan vóór 1 november 2024 aanlevert aan de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Ervan uitgaande dat de maand oktober nodig is om het regionale en provinciale plan op te stellen, zal lokale besluitvorming plaats moeten vinden vóór 1 oktober 2024. Onder deze besluitvorming wordt verstaan: het aanwijzen van locaties voor asielopvang waarmee de gemeente voldoet aan de indicatieve opgave zoals bepaald door het ministerie.

Implementatie van de Spreidingswet in de gemeente

Voor de implementatie van de Spreidingswet in West Betuwe zijn de volgende aspecten van belang:

- Communicatie met inwoners.
Er is veel aandacht in de media geweest voor de Spreidingswet. Nu deze wet is ingevoerd en de opgave en het tijdspad bekend is, ligt het voor de hand om de inwoners in te lichten over de opgave en de wijze waarop het college er invulling aan wil geven.

Door inwoners op een begrijpelijke manier en herhaaldelijk te blijven informeren over deze uitgangspunten, wordt voor hen duidelijk op welke manier West Betuwe opvang uitvoert en waar men aan toe is. Hierdoor weten inwoners wat er te verwachten is. Daarnaast is het belangrijk om ze waar mogelijk te betrekken.

- Dialoog met inwoners
Het opvangen van asielzoekers ligt gevoelig in de samenleving. Het draagvlak voor deze opvang is niet altijd groot en we weten uit data-onderzoek dat het draagvlak¹ voor deze opvang in West Betuwe lager is dan het landelijk gemiddelde. Uit de evaluatie van de mogelijke vestiging van een azc in Geldermalsen in 2015 is naar voren gekomen dat te snelle besluitvorming zonder de inwoners te betrekken weerstand kan oproepen.

De implementatie van de Spreidingswet is dan ook een thema waarbij het voor de hand ligt de dialoog met de samenleving aan te gaan. Uit interviews die recent op straat zijn gehouden,² blijkt dat inwoners behoefte hebben aan informatie. De zorgen van inwoners lijken te draaien om het behouden van de harmonieuze gemeenschap. Tegelijkertijd zijn er kansen omdat nieuwkomers kunnen bijdragen aan de lokale gemeenschap.

De taalbarrière, de druk op de zorg, het tekort aan docenten en de cultuurverschillen worden als belangrijke belemmeringen gezien door stakeholders die zijn geïnterviewd zoals huisartsen en docenten.

¹ Dit blijkt uit een onderzoek uitgevoerd door Citisens (2023) en de uitgevoerde burgerpeiling

² Gedaan door Studio Why najaar 2023-begin 2024

Kerngericht werken is een van de speerpunten van de gemeente. Dialoogsessies die in de vijf gebieden van West Betuwe worden georganiseerd, kunnen daarom een passende vorm hiervoor zijn. De bovenstaande uitgangspunten zijn de kaders voor de dialoog. De dialoog richt zich niet op de vraag of we invulling geven aan de wet, maar over de manier waarop. Om een echte dialoog te bewerkstelligen denken we aan een groepsgrootte van maximaal 25 per gebied. Deelnemers moeten zich van te voren aanmelden en kunnen dan bijvoorbeeld aangeven wat voor hen belangrijk is. In de eerste periode (tot mei 2024) zal het vooral gaan om de spreiding van locaties (het ruimtelijke aspect), vanaf 1 mei 2024 zal de dialoog meer gaan over de integratie en aanpak met de samenleving. We doen de voorbereiding en uitvoering van de dialoogsessies met een externe partij met deskundigheid in methoden die de onderstroom in groepen zichtbaar en hanteerbaar maakt. Tegenstellingen en botsende meningen worden op respectvolle wijze met elkaar onderzocht in discussie en in dialoog.

Mogelijke vragen voor de dialoog zijn:

Hoe geven we vorm aan kleinschalige opvang van 331 asielzoekers verspreid binnen de gemeente? Wat is kleinschalig vanuit uw perspectief?

Welke zaken vinden inwoners belangrijk bij de vormgeving van de opvang samen met de samenleving?

- Locatie onderzoek.

Bij de keuze van een locatie zal er moeten worden voldaan aan de kwaliteitseisen voor asielopvang van het COA. Het begrip kleinschalig moet verder worden uitgewerkt. Zeer kleine opvanglocaties zullen niet rendabel zijn in de exploitatie.

In een eerder stadium heeft een externe partij een ondersteunende rol verricht om te komen tot locaties voor opvang van Oekraïne. Deze bestaande gebouwen zijn mogelijk ook geschikt voor de opvang van asielzoekers.

Daarnaast wordt onderzocht of er al locaties zijn die de mogelijkheid biedt om asielopvang mogelijk te maken. Bij het onderzoek wordt bezien of er mogelijkheden zijn om locaties geschikt te maken voor asielopvang maar ook voor andere groepen woningzoekenden die huisvesting nodig hebben. Op deze wijze kan er een juiste balans worden gevonden tussen huisvesting van bestaande groepen en nieuwe inwoners.

Besef van het verleden

We merken dat bij veel inwoners van onze gemeente de herinnering aan het gelopen proces rondom de mogelijke vestiging van een azc in Geldermalsen (2015) nog vers in het geheugen ligt; ondanks het feit dat dit al acht jaar geleden is. Een van de lessen die uit een evaluatie van die situatie naar voren kwam, was dat de bestuurlijke besluitvorming onder hoge tijdsdruk diende te geschieden. Er was daardoor te weinig ruimte om tot zorgvuldige, weloverwogen afwegingen en gesprekken te komen. In 2016 is aan de hand van dialoogsessies in de voormalige gemeente Geldermalsen gewerkt aan het herstel van vertrouwen en is er inzicht verkregen in het draagvlak onder inwoners. Ook is er meer richting gegeven aan het vervolg van het vluchtelingenvraagstuk: kleinschalige opvang in verschillende vormen of mogelijkheden. Met deze aanpak is een start gemaakt bij de opvang van ontheemden uit Oekraïne. Omdat er in de jaren tussen 2016 en 2022 geen asielvraagstuk in de gemeente West Betuwe heeft gespeeld in West Betuwe en de vorming van de gemeente West Betuwe aan de orde was, is dit het moment waarop het thema asielopvang als politiek, bestuurlijk en maatschappelijk vraagstuk weer actueel is geworden.

